

УДК 373.5.016:37.091.214-053.5-056.24

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.5.9>

Лілія КОВРІГІНА

кандидат філологічних наук, завідувач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін, КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, вул. Михайлівська, 15, м. Житомир, Україна, 10014

ORCID: 0000-0002-6008-7211

Бібліографічний опис статті: Коврігіна, Л. (2022). Основні шляхи формування розвитку інклюзивної компетентності вчителів на сучасному етапі. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 50–58, doi:

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті досліджено основні шляхи формування та розвитку інклюзивної компетентності вчителів на сучасному етапі.

Проблемами формування, розвитку й корекції інклюзивної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти займаються педагогічні заклади вищої та фахової передвищої освіти, суб'єкти підвищення кваліфікації педагогічних працівників, центри професійного розвитку педагогічних працівників, інклюзивно-ресурсні центри, громадські об'єднання/фонди, заклади загальної середньої освіти, управління Державної служби якості освіти України в регіонах, а також безпосередньо вчителі в процесі інформальної освіти.

Зроблено висновок, що запровадження в освітню практику професійних стандартів учителя, де виокремлено інклюзивну компетентність, створило можливості для узгодження підходів і підвищення ефективності діяльності зацікавлених освітніх суб'єктів у питаннях формування та розвитку інклюзивної компетентності педагогів.

Урахування закладами вищої і фахової передвищої освіти у своїх освітніх програмах і методиках змісту інклюзивної компетентності вчителів сприятиме уніфікації підходів у вирішенні питань ефективного запровадження інклюзії в системі освіти та підвищенню ефективності процесів формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів.

Суб'єкти підвищення кваліфікації педагогічних працівників (зклади освіти або їхні структурні підрозділи, наукові установи, інші юридичні чи фізичні особи), заклади загальної середньої освіти мають працювати над розвитком окремих важливих складових інклюзивної компетентності вчителів.

Центрам професійного розвитку педагогічних працівників, інклюзивно-ресурсним центрам, громадським об'єднанням/фондам увагу доцільно звернути на розвиток найважливіших умінь і навичок, які є складовими інклюзивної компетентності вчителів.

Результати оцінювання освітніх і управлінських процесів, що здійснюються експертними групами Державної служби якості освіти України в процесі проведення інституційних аудитів закладів загальної середньої освіти, дають можливості для подальшої корекції інклюзивної компетентності учителів.

Ключові слова: інклюзивна освіта; компетентність; формування; розвиток; інклюзивна компетентність; знання; уміння.

Lilija KOVRIHINA

Candidate of Philological Sciences, Head of the Department of Social Sciences and Humanities, Zhytomyr Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education of Zhytomyr Regional Council, Mikhailivska str., 15, Zhytomyr, Ukraine, 10014

ORCID: 0000-0002-6008-7211

To cite this article: Kovrihina, L. (2022). Osnovni shliakhy formuvannia ta rozvytku inkluzyvnoi kompetentnosti vchyteliv na suchasnomu etapi [The main ways of forming and developing the inclusive competence of teachers at the current state]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 50–58, doi:

THE MAIN WAYS OF FORMING AND DEVELOPING THE INCLUSIVE COMPETENCE OF TEACHERS AT THE CURRENT STAGE

The article examines the main ways of forming and developing the inclusive competence of teachers at the current stage.

It was concluded that the introduction into the educational practice of the teacher's professional standards, where inclusive competence is singled out, created opportunities for harmonizing approaches and increasing the effectiveness of the activities of interested educational subjects in matters of formation and development of inclusive competence of teachers.

Taking into account the content of inclusive competence of teachers by institutions of higher and professional higher education in their educational programs and methods will contribute to the unification of approaches in solving the issues of effective implementation of inclusion in the education system and increasing the effectiveness of the processes of forming the inclusive competence of future teachers.

Subjects of professional development of pedagogical workers (educational institutions or their structural subdivisions, scientific institutions, other legal or natural persons), institutions of general secondary education should work on the development of certain important components of the inclusive competence of teachers.

Centers for the professional development of pedagogical workers, inclusive resource centers, public associations/foundations should pay attention to the development of the most important abilities and skills that are components of the inclusive competence of teachers.

The results of the evaluation of educational and management processes carried out by expert groups of the State Education Quality Service of Ukraine in the process of institutional audits of institutions of general secondary education provide opportunities for further correction of the inclusive competence of teachers.

Key words: *inclusive education; competence; forming; development; inclusive competence; knowledge; skill.*

Актуальність проблеми. Реалізація в освітній системі України принципів гуманізму, людиноцентризму, забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності, формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками (Про освіту: Закон України, 2017) зумовлює подальший розвиток в країні інклюзивної освіти.

Тому нині особливої ваги набирає проблема підготовки вчителів закладів загальної середньої освіти, у яких на високому рівні сформована, поряд з іншими професійними компетентностями, інклюзивна компетентність (ІК).

У прийнятому в 1991 р. Законі України «Про освіту» поняття «інклюзія» та «компетентність» не використовувалися. Зміни, що стосувалися інклюзії та особливостей доступу осіб з освітніми потребами (ООП) до освітніх послуг, були внесені в зазначений Закон лише в травні 2017 року, а щодо «компетентностей» – у 2014 році (Про освіту: Закон України, 1991).

Аналогічні зміни, що стосувалися особливостей інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти, у Законі України «Про загальну середню освіту» (1999) вперше були внесені 2010 р., а щодо компетентностей – лише у 2017 році (Закон України «Про загальну середню освіту», 1999).

Це, зрозуміло, не сприяло виробленню ефективних підходів до формування та розвитку інклюзивної компетентності педагогічних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку інклюзивної освіти аналізували Л. Алієва, А. Арендарук, О. Барно, О. Гаяш, І. Гевко, В. Гладуш, Т. Дегтяренко, Ю. Загуменний, С. Іноземцева, А. Колупаєва, Н. Марковська, Л. Миськів, Ю. Найда, В. Павленко, Т. Сак, Н. Софій, О. Таранченко, О. Федоренко, М. Циганкова, А. Шевцов та ін.

Питання формування компетентностей педагогічних працівників досліджували В. Адольф, Н. Бібік, Ю. Варданян, О. Дубасенюк, Т. Дубовицька, І. Єрмаков, І. Зязюн, С. Калашникова, І. Колесникова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Овчарук, О. Пометун, Є. Сахарчук, О. Савченко, В. Синенко, В. Шахов, А. Щербатов та ін.

Водночас ученими недостатньо проаналізовано особливості формування та розвитку інклюзивної компетентності педагогічних працівників в умовах сьогодення.

Мета дослідження – проаналізувати основні шляхи формування та розвитку інклюзивної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Законі України «Про освіту» (2017) інклюзія та компетентність є одними з основних понять.

Інклюзивне навчання тут визначається як система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Причому, у статті 20 Закону зазначено, що в разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків заклад освіти в обов'язковому порядку повинен утворити інклюзивний клас та/або групу (Про освіту: Закон України, 2017).

Компетентність в зазначеному Законі розуміється як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (Про освіту: Закон України, 2017). Однак суть та зміст інклюзивної компетентності вчителя не визначаються.

У Законі України «Про повну загальну середню освіту» (2020) ідеї інклюзивного та компетентнісного підходів набули подальшого розвитку. Причому в статті 51 передбачене обов'язкове вдосконалення професійних компетентностей педагогічного працівника для роботи з учнями з особливими освітніми потребами, яке не може бути меншим 10 відсотків від загальної кількості годин підвищення кваліфікації впродовж п'яти років (Про повну загальну середню освіту: Закон України, 2020). Проте й у цьому Законі визначення змісту інклюзивної компетентності теж немає.

Відсутнє визначення інклюзивної компетентності також у Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872, що втратив нині чинність, а також у діючому Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 (Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, 2011; Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, 2021).

Такий стан справ в зазначеному питанні не сприяв виробленню ефективних підходів до формування й розвитку інклюзивної компетентності вчителів.

Тому не дивно, що на сьогодні спостерігається певна неузгодженість в діяльності освітніх суб'єктів, завданнями яких є формування, розвиток та корекція інклюзивної компетентності педагогічних працівників.

Нині проблемами формування, розвитку й корекції інклюзивної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти займаються педагогічні заклади вищої (ЗВО) та фахової передвищої освіти (ЗФПО), суб'єкти підвищення кваліфікації педагогічних працівників (СПК), центри професійного розвитку педагогічних працівників (ЦПРПП), інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ), громадські об'єднання/фонди (ГО(Ф)), заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО), управління Державної служби якості освіти України (ДСЯОУ) в регіонах, а також безпосередньо вчителі в процесі інформальної освіти.

Зазначені суб'єкти розробляли свої установчі документи, освітні програми, програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників, плани роботи, виходячи із власного розуміння інклюзивної компетентності учителів.

Зклади вищої та фахової передвищої освіти здійснюють *формування* інклюзивної компетентності майбутніх вчителів закладів загальної середньої освіти відповідно до своїх освітніх програм на лекціях, практичних, семінарських, індивідуальних заняттях, консультаціях, у процесі педагогічної практики. Однак нормативних вимог до тематики освітніх програм з проблем інклюзії немає, що зумовлює значні відмінності в рівнях підготовки майбутніх педагогів з даного питання.

Підвищення кваліфікації та *розвиток* інклюзивної компетентності учителів здійснюють суб'єкти підвищення кваліфікації педагогічних працівників (зклади освіти або їхні структурні підрозділи, наукові установи, інші юридичні чи фізичні особи). Серед основних напрямів підвищення кваліфікації СПК визначено такі: створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами; інклюзивна компетентність (Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: постанова КМУ, 2019).

Одним із основних завдань інклюзивно-ресурсних центрів задекларовано забезпечення участі їхніх працівників у семінарах, тренінгах, майстер-класах для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, обміну досвідом, забезпечення *розвитку* інклюзивної компетентності педагогів (Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: постанова КМУ, 2017).

Серед завдань центрів професійного розвитку педагогічних працівників визначено також організацію та проведення консультування педагогічних працівників з питань впровадження інклюзивного підходу до навчання здобувачів освіти, що також сприяє *розвитку* інклюзивної компетентності педагогічних працівників (Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників: постанова КМУ, 2020).

Свій внесок у справу *розвитку* інклюзивної компетентності педагогічних працівників продовжують робити громадські організації, фонди (ЮНІСЕФ Україна, Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» тощо). Зокрема місією Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» визначено сприяння втіленню інклюзивної освітньої моделі з активним залученням сімей і громад, шляхом проведення тренінгів для освітян, батьків, представників громадських організацій; ініціювання та реалізації проєктів, спрямованих на забезпечення рівного доступу до якісної освіти, у тому числі дітям з особливими потребами тощо (Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»).

Безпосередньо в закладах загальної середньої освіти *розвиток* інклюзивної компетентності вчителів відбувається на педагогічних радах, засіданнях методичних об'єднань, під час надання педагогічними працівниками методичної підтримки колегам у питаннях інклюзії, обміну досвідом (семінари, конференції, консультації, майстер-класи, взаємовідвідування занять тощо).

У процесі організації педагогічної інтернатури для підтримки учителів, що вперше призначені на посаду (інтернів), їм має надаватися допомога в питаннях організації інклюзивного освітнього середовища (забезпечення сприятливих умов в освітньому середовищі залежно від індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів учнів тощо), що дозво-

лить *розвивати* інклюзивну компетентність молодих педагогів (Про затвердження Положення про педагогічну інтернатуру: Наказ МОН України, 2021).

Розвиток інклюзивної компетентності вчителів може відбуватися також під час стажування педагогічних працівників, яке здійснюється за індивідуальною програмою, що розробляється і затверджується суб'єктом підвищення кваліфікації (Про затвердження Положення про педагогічну інтернатуру: Наказ МОН України, 2021).

Крім того, в закладі освіти під час самооцінювання освітніх і управлінських процесів, що має здійснюватися щорічно, оцінюється рівень формування інклюзивного освітнього простору, застосування методик та технологій роботи з особами з особливими освітніми потребами, взаємодії закладу з батьками таких осіб, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру, залучення їх до необхідної підтримки дітей під час здобуття освіти тощо. Значна увага в процесі самооцінювання звертається на рівень реалізації процедур, що забезпечують інклюзивне середовище в закладі освіти: розроблення індивідуальних програм розвитку, використання ресурсних кімнат, налагодження роботи команди психолого-педагогічного супроводу тощо (Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти: наказ МОН України, 2020). Аналіз отриманих результатів щодо оцінювання освітніх і управлінських процесів дає можливість здійснити необхідну *корекцію* інклюзивної компетентності педагогічних працівників закладу освіти.

Аналогічні можливості для *корекції* інклюзивної компетентності вчителів дають результати оцінювання освітніх і управлінських процесів, що здійснюються експертними групами за розробленою ДСЯОУ методикою в процесі проведення інституційних аудитів закладів загальної середньої освіти (Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти: наказ МОН України, 2019).

Отже, як показує аналіз, зазначені вище освітні суб'єкти по різному вирішують проблеми формування, розвитку та корекції інклюзивної компетентності вчителів, оскільки

належних нормативних підстав для вироблення єдиної позиції тривалий час не було.

Такі підстави з'явилися лише після затвердження професійних стандартів вчителів закладів загальної середньої освіти, де серед інших професійних компетентностей визначено також інклюзивну компетентність учителя та її складові (див. табл. 1) (Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: наказ Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, 2020).

Відповідно до професійного стандарту кожен учитель повинен володіти знаннями щодо інструментів інклюзивного навчання; принципів і стратегій універсального дизайну; принципів, форм та методів підтримки осіб з ООП; видів адаптацій та модифікацій в освітньому процесі; технологій індивідуального та диференційованого навчання; способів виявлення здібностей, інтересів та можливостей учнів тощо (Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: наказ Міністерство

розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, 2020).

Крім того, учителі повинні володіти уміннями і навичками використання інструментів інклюзивного навчання; забезпечення педагогічної підтримки осіб з ООП; здійснення необхідних адаптацій та модифікацій в освітньому процесі; організації процесів навчання, виховання і розвитку учнів з урахуванням їхніх особливостей; використання в роботі з учнями обладнання для задоволення їхніх освітніх потреб; організації безпечного освітнього простору з урахуванням особливостей учнів тощо (Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: наказ Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, 2020).

Очевидно, що педагогічним закладам вищої та фахової передвищої освіти потрібно формувати всі складові інклюзивної компетентності майбутнього вчителя.

Суб'єктам підвищення кваліфікації педагогічних працівників (заклади освіти або їхні структурні підрозділи, наукові установи, інші юридичні чи фізичні особи), закладам загальної середньої освіти, як показує досвід,

Таблиця 1

**Складові інклюзивної компетентності вчителя закладу ЗСО
(відповідно до наказу Міністерства розвитку економіки, торгівлі
та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20)**

Інклюзивна компетентність	
Знання	Уміння та навички
V1.1.31. Інструменти забезпечення інклюзивного навчання (інклюзивна культура, інклюзивна політика, інклюзивна практика тощо) V1.1.32. Принципи та стратегії універсального дизайну в сфері освіти і розумного пристосування	V1.1.У1. Використовувати інструменти забезпечення інклюзивного навчання в освітньому процесі V1.1.У2. Застосовувати принципи та стратегії універсального дизайну в сфері освіти і розумного пристосування для забезпечення доступності здобуття освіти
V1.2.31. Принципи, форми та методи ефективної підтримки осіб з особливими освітніми потребами. V1.2.32. Види адаптацій/модифікацій в освітньому процесі, зумовлених особливими освітніми потребами учнів	V1.2.У1. Забезпечити педагогічну підтримку осіб з особливими освітніми потребами V1.2.У2. Здійснювати необхідні адаптації/модифікації в освітньому процесі відповідно до особливих освітніх потреб учнів
V1.3.31. Технології індивідуального та диференційованого навчання V1.3.32. Способи виявлення здібностей, інтересів, навчальних можливостей учнів V1.3.33. Середовище як чинник розвитку особистості учнів	V1.3.У1. Організувати процеси навчання, виховання і розвитку учнів з урахуванням їхніх потреб, здібностей і навчальних можливостей V1.3.У2. Використовувати в роботі з учнями матеріали, пристрої та обладнання для задоволення їхніх індивідуальних потреб V1.3.У3. Організувати освітній простір безпечно та з урахуванням особливостей учнів

доцільно звертати більше уваги на розвиток здатності вчителів до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами та здатності забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

Центрам професійного розвитку педагогічних працівників, інклюзивно-ресурсним центрам, громадським організаціям (фондам), на нашу думку, доцільно більше уваги звернути на розвиток умінь та навичок педагогів з підтримки осіб з особливими освітніми потребами та забезпечення в освітньому середовищі сприятливих умов для кожного учня.

Управління Державної служби якості освіти України в регіонах, у разі необхідності, мають впливати на корекцію умінь і навичок учителів з підтримки дітей з особливими освітніми

потребами та забезпечення в освітньому середовищі сприятливих умов для всіх учнів.

Зрозуміло, що вчителі будуть здійснювати розвиток інклюзивної компетентності в залежності від своїх індивідуальних особливостей, потреб та інтересів шляхом самоосвіти, враховуючи вимоги відповідного професійного стандарту.

Загальну інформацію щодо основних, на нашу думку, шляхів формування, розвитку та корекції інклюзивної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти відображено в таблиці 2, де в правому крайньому стовпчику подано умовні позначення знань та умінь, що є складовими інклюзивної компетентності вчителя (відповідно до наказу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20).

Таблиця 2

Основні шляхи формування, розвитку та корекції інклюзивної компетентності вчителів

№ з/п	Освітні суб'єкти	Завдання щодо формування/розвитку ІК	Основні види діяльності із формування/розвитку ІК	Умовні позначення знань та умінь	
1	2	3	4	5	
1.	ЗВО	формування ІК	лекції; практичні, семінарські, індивідуальні заняття; консультації; педагогічна практика	B1.1.31; B1.1.32; B1.2.31; B1.2.32; B1.3.31; B1.3.32; B1.3.33	B1.1.Y1; B1.1.Y2; B1.2.Y1; B1.2.Y2; B1.3.Y1; B1.3.Y2; B1.3.Y3
2.	ЗФПО	формування ІК	лекції; практичні, семінарські, індивідуальні заняття; консультації; педагогічна практика	B1.1.31; B1.1.32; B1.2.31; B1.2.32; B1.3.31; B1.3.32; B1.3.33	B1.1.Y1; B1.1.Y2; B1.2.Y1; B1.2.Y2; B1.3.Y1; B1.3.Y2; B1.3.Y3
3.	СПК	розвиток ІК	курси ІК; семінари, практикуми, тренінги, вебінари, майстер-класи тощо	B1.2.31; B1.2.32; B1.3.31; B1.3.32; B1.3.33	B1.2.Y1; B1.2.Y2; B1.3.Y1; B1.3.Y2; B1.3.Y3
4.	ЦПРПП	розвиток ІК	консультування педагогічних працівників		B1.2.Y1; B1.2.Y2; B1.3.Y1; B1.3.Y2; B1.3.Y3
5.	ІРЦ	розвиток ІК	надання рекомендацій ЗО щодо розроблення індивідуальної програми розвитку особи		B1.2.Y1; B1.2.Y2; B1.3.Y1; B1.3.Y2; B1.3.Y3
6.	ГО(Ф)	розвиток ІК	тренінги; проекти		B1.2.Y1; B1.2.Y2; B1.3.Y1; B1.3.Y2; B1.3.Y3

1	2	3	4	5	
7.	ЗЗСО	розвиток ІК, корекція ІК	методична робота; педагогічна інтернатура; стажування; самооцінювання ЗО	B1.2.31; B1.2.32; B1.3.31; B1.3.32; B1.3.33	B1.2.Y1; B1.2.Y2; B1.3.Y1; B1.3.Y2; B1.3.Y3
8.	ДСЯОУ	корекція ІК	інституційний аудит		B1.2.Y1; B1.2.Y2; B1.3.Y1; B1.3.Y2; B1.3.Y3
9.	Учителі	розвиток ІК	Самоосвіта	B1.1; B1.2; B1.3	

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснений у роботі аналіз дає підстави стверджувати, що упровадження в освітню практику професійних стандартів учителя, де виокремлено інклюзивну компетентність, створило можливості для узгодження підходів і підвищення ефективності діяльності зацікавлених освітніх суб'єктів у питаннях формування та розвитку інклюзивної компетентності педагогів.

Урахування закладами вищої і фахової передвищої освіти у своїх освітніх програмах і методиках змісту інклюзивної компетентності вчителів сприятиме уніфікації підходів у вирішенні питань ефективного упровадження інклюзії в системі освіти та підвищенню ефективності процесів формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів.

Суб'єкти підвищення кваліфікації педагогічних працівників (заклади освіти або їхні структурні підрозділи, наукові установи, інші юридичні чи фізичні особи), заклади загальної

середньої освіти мають працювати над розвитком окремих важливих складових інклюзивної компетентності вчителів.

Центрам професійного розвитку педагогічних працівників, інклюзивно-ресурсним центрам, громадським об'єднанням/фондам увагу доцільно звернути на розвиток найважливіших умінь і навичок, які є складовими інклюзивної компетентності вчителів.

Результати оцінювання освітніх і управлінських процесів, що здійснюються експертними групами ДСЯОУ в процесі проведення інституційних аудитів закладів загальної середньої освіти, дають можливості для подальшої *корекції* інклюзивної компетентності учителів.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в конкретизації шляхів узгодження дій зацікавлених освітніх суб'єктів щодо формування, розвитку та корекції інклюзивної компетентності учителів закладів загальної середньої освіти на основі урахування вимог професійного стандарту вчителя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Про освіту: Закон України від 23 травня 1991 року № 1060-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text>
3. Про загальну середню освіту: Закон України від 13 травня 1999 року № 651-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text>
4. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
5. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF#Text>
6. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF/sp: max50: nav7: font2#n8>
7. Постанова КМ України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>

8. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>
9. Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 р. № 672. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#Text>
10. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». Місія Всеукраїнського фонду «Крок за кроком». URL : <http://www.ussf.kiev.ua/>
11. Наказ МОН України від 25 жовтня 2021 р. № 1128 «Про затвердження Положення про педагогічну інтернатуру». URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/85346/
12. Наказ Міністерства освіти і науки України від 30.11.2020 № 1480 «Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1480729-20#Text>
13. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2019 № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text>
14. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: наказ Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

REFERENCES:

1. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 roku № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian).
2. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 23 travnia 1991 roku № 1060-XII [On education: Law of Ukraine dated May 23, 1991 No. 1060-XII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text> (in Ukrainian)
3. Pro zahalnu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy vid 13 travnia 1999 roku № 651-XIV [On general secondary education: Law of Ukraine dated May 13, 1999 No. 651-XIV]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text> (in Ukrainian)
4. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2020 roku № 463-IX [On complete general secondary education: Law of Ukraine dated January 16, 2020 No. 463-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (in Ukrainian)
5. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkluzivnoho navchannia u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 serpnia 2011 r. № 872 [On the approval of the Procedure for organizing inclusive education in general educational institutions: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 15, 2011 No. 872]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
6. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkluzivnoho navchannia u zakladakh zahalnoi serednoi osvity: : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 veresnia 2021 r. № 957 [On the approval of the Procedure for organizing inclusive education in general secondary education institutions: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 15, 2021 No. 957]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF/sp:max50:nav7:font2#n8> (in Ukrainian)
7. Postanova KM Ukrainy vid 21.08.2019 № 800 «Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 21, 2019 No. 800 "Some issues of improving the qualifications of pedagogical and scientific-pedagogical workers"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
8. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro inkluzivno-resursnyi tsentr: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 lypnia 2017 r. № 545 [On the approval of the Regulation on the inclusive resource center: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 12, 2017 No. 545]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
9. Deiaki pytannia profesiinoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 lypnia 2020 r. № 672 [Some issues of professional development of teaching staff: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 29, 2020 No. 672]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
10. Vseukrainskyi fond «Krok za krokom». Misii Vseukrainskoho fondu «Krok za krokom» [All-Ukrainian Foundation "Step by Step". The mission of the All-Ukrainian Foundation "Step by Step"]. URL : <http://www.ussf.kiev.ua/> (in Ukrainian)
11. Nakaz MON Ukrainy vid 25 zhovtnia 2021 r. № 1128 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro pedahohichnu internaturu» [Order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated October 25, 2021 No. 1128 "On approval of the Regulation on pedagogical internship"]. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/85346/ (in Ukrainian)

12. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 30.11.2020 № 1480 «Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii z pytan formuvannia vnutrishnoi systemy zabezpechennia yakosti osvity u zakladakh zahalnoi serednoi osvity» [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated November 30, 2020 No. 1480 "On the approval of Methodological recommendations on the formation of an internal system for ensuring the quality of education in general secondary education institutions"]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1480729-20#Text> (in Ukrainian)

13. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia instytutsiinoho audytu zakladiv zahalnoi serednoi osvity: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 09.01.2019 № 17 [On the approval of the Procedure for conducting an institutional audit of institutions of general secondary education: order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated January 9, 2019 No. 17]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text> (in Ukrainian)

14. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoio osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)»: nakaz Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 23.12.2020 № 2736-20 [On the approval of the professional standard for the professions "Teacher of primary classes of a general secondary education institution", "Teacher of a general secondary education institution", "Teacher of primary education (with a diploma of a junior specialist)": order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine from 23.12.2020 No. 2736-20]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (in Ukrainian)